dicele Todorescu trebue să fie de aceeași vârstă cu cele din *Codex Sturdzanus*, « adică dela sfârșitul secolului al XVI-lea și la nicio întâmplare nu trec peste cei dintâi ani ai secolului al XVII-lea » (p. 20). *Codicele Martian* este copiat cuvânt de cuvânt după *Codicele Todorescu* (p. 173—177), deci textele cele mai vechi din el sunt scrise « după 1581, respectiv 1583 » (p. 188).

Manuscrisul relevat de d-l N. Iorga nu poate fi mai vechiu, fiind și el copie cu particularități de limbă mai nouă decât ale celorlalte texte similare.

Rotacismul, pe care-l are, nu trebue să ne inducă în eroare. El nu este general. Găsim pe *cine* alături de *bire*, *oamirilor*, *pără*, *viri* și *înraintia*. Acest fapt ne dovedește că trebue să pornim dela un text nerotacizant venit din Sud, ca și în cazul « *Intrebării creștinești* » și al « *Tâlcovaniei evangheliei dela județ* », etc., care în mersul său spre Nord, a fost copiat cu rotacism. Rotacismul a trăit până la mijlocul secolului al XVII-lea. Întrebuințarea lui parțială în textul despre care vorbim nu poate fi deci o dovadă a copierii acestuia în secolul al XV-lea.

Nici cuvintele *hitătlean* din ung. *hitetlen* și *hitătlenșig* din ung. *hitetlenség* nu dovedesc mai mult, căci *hitlean* din ung. *hitlen* și *hitlenșug* din ung. *hitlenség* nu sunt mai nouă decât cele dintâiu și se întrebuințau alături în același timp și cu aceiași valoare semantică.

Descrierea și publicarea manuscrisului, care dorim să se facă cât mai curând, fără îndoială va confirma cele expuse mai sus.

N. DRĂGANU

3. « ROMÂNII » DIN SERBIA OCCIDENTALĂ

În statisticele iugoslave, pe lângă masa mare de Români din părțile răsăritene ale Serbiei, sunt semnalați Români, în mici grupuri, prin regiunile apusene ale Serbiei, prin Bosnia, prin Slavonia și chiar prin Croația, sau, după împărțirea administrativă cea nouă a Iugoslaviei, prin banovinele Drinei și Savei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cu ocazia călătoriei mele în Iugoslavia din toamna anului 1937, făcută în vederea adunării de material dialectal dela Românii din Banatul iugoslav și din Serbia orientală pentru Atlasul Linguistic Român, am vizitat un sat din Serbia occidentală aproape de râul

BDD-A14892 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 14:49:20

Drina — fosta graniță dintre Serbia și Bosnia — în care statisticele oficiale iugoslave indică, la rubrica « limba maternă », vreo 400 de suflete care vorbesc românește. Numele satului este *Ciocheșina* (cu ortografie iugoslavă: *Čokešina*), situat la poalele dealurilor *Țer*, la marginea sudică a șesului Mačvei, la vreo 40 de km Sud-Vest de orașul Șabaț.

Abia coborît din tren în gara Prnjavor, am auzit graiu românesc. Dela întâia vedere acești *Rumîń* — cum își zic ei (o femeie și-a zis *Rumîncâ*) — mi-au dat de bănuit: prea erau negri. I-am întrebat îndată: Nu sunteți cumva Țigani? — *Țîgań au Rumîń, cum vrei*, le-a fost răspunsul. La fel, ei zic indiferent *rumîńaște* sau *țîgăńaște*.

Graiul adevărat țigănesc nu-l știu. Nu cunoșteau nici numeralele țigănești: iec, dui, trin (1, 2, 3). Totuși un moșneag le-a recunoscut; mi-a spus că aceasta e *gurbețaști*, așa vorbesc Țiganii de laie — dânsul le spunea *Gurbeț*, sg. *Gurbet* [1]).

« *Rumîń* » ca dânșii știu că mai sunt, în afară de *Cokișîna* — unde după spusele lor ar fi vreo 250 de case de « *Rumîń* » și vreo 200 de *seleäš*[i] [2]), adică Sârbi — în satele din jur *Pétcoviță* (60 de case), *Bélareca* (70 de case) *Douăńišci* (40 de case) și *Lipolist* (70 case); pe urmă peste *Drin* (Râul Drina), adică în Bosnia până la *Saráj* (Saraievo), pe lângă *Tîrg* (orașul Șabaț) și dincolo de *Tîrg*, adică în Srem și Slavonia, și spre *Beligrád*.

Ocupația lor principală e lingurăritul. Ei își zic *coritár*[i] [3]). Mulți dintre ei sunt *diblár*[i] « lăutari ». Dintre ei se recrutează de altfel lăutarii țigani din Serbia și Bosnia. Prin ei au pătruns în foklorul muzical sârbesc o mulțime de melodii românești, mai cu seamă arii de dansuri ca de exemplu: *Kokonješće*, *kokonješte*, *srba* [4]), *vlaško kolo* « horă românească », etc. [5]). Totuși o seamă dintr'înșii practică și agricultura [6]).

[1]) Cuvântul îl au dela Sârbi. Sârb. *gùrbet* « Țigan nomad » e de origine turcească, iar în turcă e din arabă: *ghurbet* « emigrație ».

[2]) Sârb. *seljak* « țăran ».

[3]) Sârb. *kòrito* « albie », *kòritār* « meșter care face albii ».

[4]) Cuvântul *srba* nu poate fi sârbesc, ci e împrumutat din românește *(sârba)*.

[5]) Iată explicația de ce la Radio-Belgrad se aud atâtea melodii evident românești.

[6]) În graiul românesc al acestor Țigani trebue căutată originea acelor elemente argotice sud-slave cu caracter dacoromân pe care le-am semnalat în DR.,

BDD-A14892 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 14:49:20

Acești Țigani — adică la dreptul vorbind nu chiar aceștia din Serbia occidentală, ci cei de peste Drina, din Bosnia și cei din Slavonia — au fost semnalați mai demult. Unii i-au crezut Români [1]). Weigand) a spulberat definitiv această legendă. Tot dânsul a semnalat și numărul mare de Țigani romanizați din Serbia propriu zisă, deci aceștia despre care vorbim noi [3]).

Sârbii îi numesc *karavlaški Cigani* « Țigani din Muntenia » [4]). De fapt unele particularități ale graiului lor arată că romanizarea lor s'a întâmplat în Muntenia [5]). Astfel *śobán* « cioban », *zăpádą̆*, *puț* « fântână », *u̯oi̯k'ⁱ*, *ure̯ái̯k'i*, *búrtâ*, *śupéști* « ciupește » *dâ* « de », *pă* « pe », *zîśi* (pers. 3-a plur.) « (ei) zice », *ṭo̯ále* « haine », dar mai cu seamă *fun* « vrun », *fo* « vro ». Astăzi, cu ajutorul Atlasului Linguistic Român, putem stabili teritorul pe care se întrebuințează formele de mai sus. Prospectul acestui Atlas dă chiar hărțile cuvintelor *cioban* și *zăpadă*. Dacă *cioban* e și muntenesc și moldovenesc, în schimb *zăpadă* este o formă muntenească.

Pe harta alăturată am tras ariile unora dintre formele amintite mai sus. Astfel aria *burtă* acopere toată Muntenia, Oltenia, Dobrogea, Sudul Transilvaniei, regiunile de peste Dunăre din Bulgaria și Serbia (Valea Timocului). Aria *țoale* cuprinde Banatul, regiunile dintre Dunăre, Timoc și Morava, Oltenia și Muntenia de Sud-Vest. *Dă* se întâlnește, pe de o parte, în Crișana, Vestul Banatului, regiunea din spre Morava la Sud de Dunăre, pe de altă parte, în aproape toată Muntenia (cu excepția colțului de Nord-Vest) și Sud-Estul Olteniei. În sfârșit *fun*, *fo* « vrun, vreo » se întâlnește în partea de Sud a Munteniei și Olteniei, începând dela Turtucaia, prin Sudul

---

VII, p. 175—176, și nu la Dacoromânii din regiunea dintre Timoc și Morava după cum credeam înainte.

[1]) Isidor Ieșan, *Românii din Bosnia și Herțegovina în trecut și prezent*, Arad, 1906. Teodor Filipescu, *Coloniile române din Bosnia*, București, 1906.

[2]) Gustav Weigand, *Rumänen und Aromunen in Bosnien* în *Jahresbericht*-ul din Leipzig, vol. XIV, p. 171—197.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

[3]) *Ibid.* p. 175.

[4]) V. Vuk Stef. Karadžić, *Odabrane strane* (Školski pisci, 5-6), Beograd, 1926, p. 54.

[5]) *Karavlaška* « Muntenia ». V. *Rječnik*-ul Academiei din Zagreb s. v. *karavlah*, *Karavlaška*, *karavlaški*.

BDD-A14892 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 14:49:20

județelor Ilfov, Vlașca, Teleorman, Romanați, Dolj, Mehedinți, până în regiunea Vidinului în Bulgaria. (O arie *frun*, *fro* « vreun, vro »

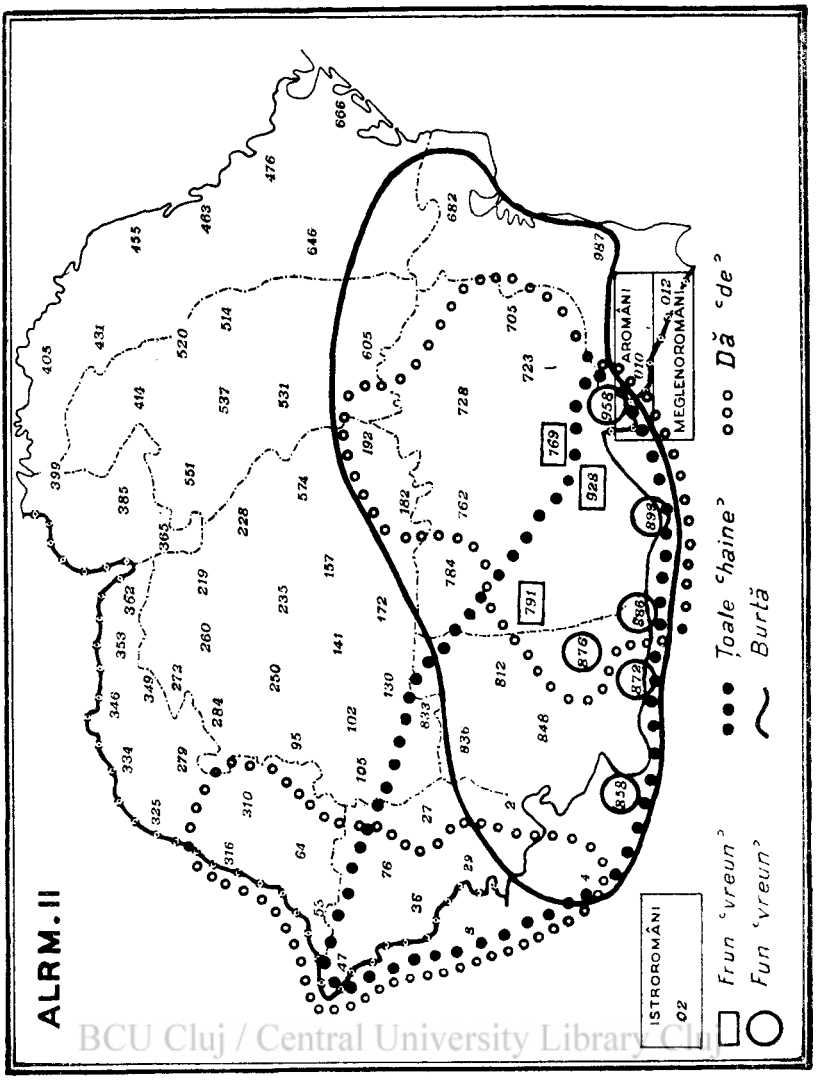

se găsește mai la Nord-Est prin județele Olt, Nordul județelor Vlașca și Ilfov). În partea răsăriteană a ariei lui *fun*, *fo*, acolo unde se zice

BDD-A14892 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 14:49:20

pă, dă, « pe, de » (în Dolj, Mehedinți, regiunea Vidinului se zice *pe, de*), deci prin Sudul județelor Romanați Teleorman, Vlașca, Ilfov au fost romanizați acești « *Rumîń* » ai noștri. Pretutindeni în aceste județe se aud forme ca *oichi, ureiche.*

Weigand (*op. cit*, p. 175) publică un singur cuvânt din graiul acestor Țigani, anume: *t'ępt'ine* « pieptene ». Pe baza acestei forme îi crede originari din Munții Apuseni. Și eu am notat o formă asemănătoare: *t'éptu* « pieptul ». Dar pentru explicarea acestor forme nu trebue să mergem așa departe. În afară de aria cea mare a labialelor palatalizate, care cuprinde, pentru cuvântul PIEPT, toată Crișana, Transilvania, Moldova (cu Bucovina și Basarabia) și Nord-Estul Munteniei, mai avem o mică arie de palatalizare a labialelor, pentru acest cuvânt, în Sudul Olteniei și în regiunea Vidinului [1]). Aici lângă Vidin am notat de exemplu *tept* « piept », deci cu o falșă depalatalizare a lui *k' (k'ept)* rezultat din palatalizarea labialei *p (piept)*, formă auzită în aceeași regiune și de Weigand.

De aici, din Sud-Vestul Munteniei și Sud-Estul Olteniei, după ce au fost complet romanizați ca limbă, au plecat « coritarii » noștri în Peninsula Balcanică, trecând probabil pur și simplu Dunărea în Bulgaria turcească. La început nu și-au zis « coritari », ci « lingurari ». De fapt în Bulgaria Țiganul rudar e numit de Bulgari: *lingur* (*lingurka*, f.). Cu toate că nu s'a păstrat la ei tradiția că ar fi venit din Muntenia, totuși epoca în care au părăsit pământul românesc nu poate fi veche. Astfel « porumbul » îl numesc *porọmb'* (plur. tant.). Cum porumbul a început să fie cultivat în Muntenia pe la sfârșitul sec. al XVII-lea, e sigur deci că acești Țigani a trebuit să fi fost la începutul sec. al XVIII-lea încă în locurile unde s'au romanizat.

Cu toate că au plecat relativ târziu din părțile dunărene ale Munteniei și Olteniei, acești romanizați au dus cu ei în Peninsula Balcanică unele trăsături ale graiurilor muntenești și oltenești dispărute astăzi. Astfel pronunțarea ca *ęa* sau *ịa* al lui *e* accentuat și când este urmat de o silabă conținând un *e* (> *i*) (de exemplu: *rumîńești, țîgănești, sîrbịești, mịarị* « mere », *pịarị* « pere » *ịești* « este », *să gîndẹești, pẹalẹa* « pielea », *sprîšańi* « sprâncene », *urẹaịk'a* « urechea »,

[1]) V. hărțile PIEPT alăturate la studiul lui D. Macrea în acest volum al « Dacoromanie ».

BDD-A14892 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 14:49:20

să-ntrẹabi « să întrebe », *şoptẹaşti*, *muţaşti* « amuţeşte », etc.) [1]) trebue privită ca o pronunţare veche muntenească şi oltenească. De altfel această pronunţare arhaică n'a putut dispărea de mult din regiunile amintite, deoarece se mai păstrează la unii dintre Românii din jurul Vidinului (am notat în satul Molalia — oficial Sveti Petăr — forme ca *vẹade*, *îndelẹate*, *dẹateră*, *rumînẹaşte*, etc., etc.), despre care ştim că s'au aşezat pe locurile lor de astăzi cam acum 100—150 de ani.

Un alt arhaism în graiul românesc al acestor Ţigani este pronunţarea lui *u* final în cuvântul *albu* (nearticulat): *om albu*, *jumâtati albu*. De altfel pronunţarea *albu* se aude şi astăzi aproape în toată Oltenia.

Tot arhaisme, din punct de vedere muntenesc sau oltenesc, sunt forma ca *dirẹapta*, sau genitivul în *-ăi̯*, *-ii̯*: *dosu mînii̯*, *gúra lu cămăşii̯*, *múcu al ţîţii̯* [2]).

Forma *ai̯* (*doi ai̯* « doi ani ») pare a fi complet dispărută azi din Muntenia şi Oltenia. Fiind încă vie în Ardeal, ar putea cineva să presupuie că aceşti nomazi au cutreierat cândva şi Ardealul de unde l-au adus pe *ai̯*. Ţinând însă seamă de mulţimea mare de muntenisme şi mai ales oltenisme în graiul acestor Ţigani, e greu de admis originea transilvăneană a lui *ai̯* [3]).

Mai iată vreo câteva din oltenismele pe care le-am notat în graiul românesc din Ciocheşina: *muśósuli̯!* « mucosule! » (în Oltenia: *mucós*), *blană* « scândură » (în Oltenia şi Muntenia la fel), *cólebiţă* « cobiliţă » (în Oltenia şi Muntenia: *cóbiliţă*), *k'i̯él* « chel », etc.

Tot ca forme oltenești trebue privite şi *pîńi* « pâine » şi *mîń* « mâini ». De fapt, prin Oltenia am notat, dela informatorii mai bătrâni, de obiceiu *pîńe* şi *mîń*, pe când dela tineri am auzit *pîi̯ne*, *mîi̯n*[i]. Formele din urmă se răspândesc acuma din spre răsărit, din

[1]) Acelaşi subiect pronunţă însă câteodată, la pers. a 3-a sing. a prezentului în *-esc* şi *-eşte (-ăşte)*: *jmireşti* « mijeşte », *treps'ĕşti* « clipeşte », *sclipizăşti* « strepezesc dinţii ». Trebue deci să presupunem că aceşti Ţigani n'au adus din Ţara Românească un graiu absolut unitar, ci un amestec de trăsături dialectale, ceea ce se poate explica prin viaţa lor nomadă.

[2]) În Muntenia şi Oltenia, la genitiv sg. f., diftongul *-ii̯* sau *-îi̯* s'a monoftongizat în *-i* sau *-î (mîi̯ni*, olt. *mîni*, *cămăşi*, olt. *cămăşî*, *ţîţi*, olt. *ţîţî)*. Totuşi în satul Măceşul-de-Jos (Dolj) am notat: *bótu ţîţîi̯* « sfârcul ţâţei ».

[3]) De altfel forma *ai̯* « ani » e încă vie în regiunea Vidinului. Am auzit-o în satul Molalia.

BDD-A14892 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 14:49:20

Muntenia, spre apus, fiind considerate ca forme mai elegante, mai boierești.

Două fenomene din graiul acestor Țigani nu par a fi de proveniență muntenească și oltenească, anume: închiderea vocalelor *e* și *ă* neaccentuate în *i̯(i)* și *â* și pierderea elementului ocluziv al africatelor *ĉ*, *ĝ*, care devin fricative: *ś*, *ź*.

E adevărat că închiderea vocalelor neaccentuate e destul de obișnuită și în Muntenia și Oltenia. Totuși rostiri ca *lácrâmâ*, *râmíńi* « rămâne », *sâ strîmbâ*, *mi s-a râsârít* « m'am înnecat cu mâncarea » *sâ nâduṣáṣti* « asudă », *pâduik'i*, etc., dau acestui graiu un pronunțat « accent » țigănesc.

Tot ca o influență a « substratului » trebue considerată și slăbirea lui *ĉ*, *ĝ* în *ś*, *ź*. În cursul anchetării graiului țigănesc din comuna Ștefănești (jud. Ilfov) pentru ALR II, am notat adeseori fricativele *ś*, *ź* în locul africatelor *ĉ*, *ĝ*: *u̯o sî gažó* « el este Român », *źu* « păduche », *ăl źén*^{i} « genele », *puś*^{i}*áu̯* « întreb », *źemíl* « geme », *o śuŋgár* « scuipatul », *i śíb* « limba », *źa!* « mergi! », *pâś* « cinci », *ăl fulź ăl ivéscă* « fulgii de zăpadă », etc. [1]). E deci probabil că strămoșii Țiganilor din Ciocheșina aveau *ś*, *ź*, întocmai ca cei din Ștefănești (Ilfov), în graiul țigănesc pe care îl vorbeau înainte de a se romaniza. Aceste foneme le-au întrebuințat apoi pentru a reda pe *ĉ*, *ĝ* din graiul românesc pe care l-au învățat.

După cum era de așteptat, graiul acesta românesc, vorbit de o populație nu demult romanizată care azi e în întregime bilinguă [2]), a suferit o puternică influență din partea limbii sârbești. Fiind bilingui, întrebuințează indiferent, când cuvinte și construcții românești, când sârbești. Adeseori, după forma sârbească, crezând că n'o înțeleg, mi-au spus și forma românească: *cînd aș avẹ́á fo póslâ* [3]), *fũ lúcru* « dacă aș avea vreun lucru (ocupație) »; *pă źádạ* [4]), *pă drum*, etc. Unul dintre informatori explică în felul următor existența ace-

[1]) Cf. Popp Serboianu, *Les Tsiganes*, Paris, 1930, p. 322: *gagió* (și *gajó*) « roumain »; p. 323: *giú* « pou »; p. 322: *geána* « cil »; p. 346: *phuceáu* « demander »; p. 315: *ciungár* « crachat »; p. 314: *cib* « langue »; p. 323 s. v. *giáu*: *gía* (imperativ); p. 341: *pangi* și *panci* « cinq ».

[2]) De pe la vârsta de 6 ani, toți acești Țigani știu și sârbește.

[3]) Sârb. *pòsao*, gen. *pòsla* « treabă, lucru, muncă ».

[4]) Sârb. *ǵada* « drum ».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14892 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 14:49:20

stor sinonime în graiul lor: *la noi̯ tu̯ătă receníța* [1]) *ari dǫǫ vórbi; o vórbă viñi póla* [2]) *sîrbi̯ași și póla țîgăńași; razumi̯ași* [3]) *și Rumînu* [4]) *și Sele̯acu* [5]).

În afară de influența sârbească, ceea ce e izbitor în graiul acestor Țigani, este marea mulțime de disimilări, asimilări, metateze, care dau acestui graiu un aer copilăresc. De fapt disimilări ca [II] *lĩsu̯ǫ́rẹ* « ninsoare », *lúmără* « numără », [II] *lúmẹ* « nume », *mălîŋc* « mănânc », pot fi auzite și la noi, mai cu seamă în graiul copiilor [6]). Mai târziu, pe măsură ce crește copilul, se leapădă de astfel de pronunțări, ca să nu fie luat în râs. Se pare că acești Țigani, deoarece nu trăiesc printre Români, nu mai au controlul care să-i facă să întrebuințeze formele corecte. Am putea zice că graiul lor are toată libertatea să se desvolte după tendințele manifestate în graiul copilăresc, fără controlul graiului adulților.

Iată și câteva asimilări ciudate: *borbeași* « vorbește », *pu su peali* « pe sub piele », *a rugușît* « a răgușit », *a șîjút* « a șezut », *surută* « sărută », *źaśi* « zece »; sau metateze: *bătîrn* « bătrân », [II] *cóli̯ebița* « cobilița », [II] *crape* « capre », [II] *crapili̯e* « caprele » [7]), *spîlnâ* « splină », *źaźẹt* « deget » [8]).

Iată încă o seamă de particularități ale acestui graiu:

Cuvintele *cartii̯ẹ* « scrisoare », *fruntii̯ẹ*, *u̯ástii̯i̯* « armată », [II] *puntii̯ẹ* se pronunță în trei silabe.

Genitivul se formează în mai multe feluri: *dósu mînîi̯* sau *ósu̯-al úmi̯rului̯* « clavicula », *mucu̯-al țîțîi̯* sau *burícu a lu źaźitului̯*, *gura lu cămășîi̯*.

Am auzit de mai multe ori dativul *lu cui̯* « cui ».

Pluralele în *-uri* sunt de cele mai multe ori masculine: *doi̯ a^u^útur* « două automobile » (*a^u^út* [9]) « automobil ») *doi̯ broi̯ur^i^* [10]) « două nu-

---

[1]) Sârb. *rečènica* « zicere ».

[2]) Sârb. *pola* « jumătate ».

[3]) Sârb. *razùmeti* « a înțelege ».

[4]) « Țiganul ».

[5]) Sârbul », v. mai sus p. 225, nota 2.

[6]) Se aude des dela copii *linge* în loc de *ninge*.

[7]) Forma *crape* « capre » se aude des și la noi în graiul copiilor, și chiar al adulților.

[8]) Prin Bănat e foarte obișnuită forma *źẹźet* « deget ».

[9]) Sârb. *auto*.

[10]) Sârb. *broj* « număr ».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14892 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 14:49:20

mere », *doi̯ nasur*^{i}, *doi̯ obrazur*^{i}, [II] *doi̯ śamáțur*^{i} [1]) « două luntri ». Am notat însă și feminine: [II] *dǫ́ǫ colovózur*^{i} [2]) « două făgașe (tăiate de roțile carului într'un pământ moale) », *dǫ́ǫ púmnur*^{i}. Pentru cuvântul *potóc* [3]) « părău » subiectul mi-a dat două plurale: [II] *doi̯ potócur*^{i} și [II] *dǫǫ potu̯åśi*.

Prezentul verbului *a fi* are formele: *i̯esc*, *i̯eșt*^{i}, *i̯ași*, *i̯eștém*, *i̯ași* « sânt ». Am auzit însă odată și: *sîn̥ sărac* « sânt sărac ».

Iată câteva forme interesante: *alái̯teer*^{i} « alaltăieri », *amzăști* « cască », *atunâ* « tună », [II] *aundíi̯e vîntu* « adie vântul », *ficatu-l albu* [4]) « plămânii », *gutúpa* « ceafa », *lâ duc* « îl duc », *lî̥ du̯åri* « îl doare », *mi̯áźi* « merge », [II] *mi̯aźi zăpadă* [5]) « ninge », *micute̯ază* « micșorează », *milíś* « zăbale la gură », *múmî(u)-me̯a*, [II] *mú-me̯a* « mamă-mea », [II] *sâ-rdică* « se ridică », *șăg* « șed », *sâpumâ* « spumă », *său̯* « (eu) sar », *sclópotu* « clopotul », *m-i̥ sfe̯ati* [6]) « mi-e sete », *ști̯upat* « scuipat », *a untrat* « a intrat ».

Pentru a avea specimene din graiul din Ciocheșina, dau mai jos întâi câteva din răspunsurile la chestionarul ALR-ului pe care l-am întrebuințat și aici [7]), apoi un scurt text despre felul cum s'au așezat Țiganii la Ciocheșina.

Întrebarea 6900: *fáśi sâpúmâ la gúrâ.*
6902: *mi s-a uscát gúra dă se̯áti̯* [8]).
6903: *mălîŋc* « mănânc », *mălîŋcâ ca pórcu* « clefăește ».
6905: *gîrîi̯i̯* « râgăe ».
6906: *sugíti* « sughiță », *mâ sugițáști̯* « îmi vine sughițul ».
6907: *vârs* « vomitez », *vers* (pers. 2-a), *vársâ* (pers. 3-a), *a vîrsát.*

---

[1]) Sârb. *čámac* « luntre ».

[2]) Sârb. *kolòvoz* « făgaș ».

[3]) Sârb. *pòtok* « părău ».

[4]) Cf. sârb. *bela ǵigerica* « plămâni ».

[5]) Cf. sârb. dial. *ide sneg* « ninge »; v. Petrovici, *Graiul Carașovenilor*, p. 98.

[6]) Se zice și *se̯ati*, v. mai jos nr. 6902.

[7]) Firește, n'am făcut o anchetă completă, care mi-ar fi cerut cel puțin o săptămână.

[8]) Fraza aceasta am spus-o în limba literară, iar subiectul a tradus-o în graiul local. Forma *se̯ati* în loc de *sfe̯ati*, pare deci a fi influențată de forma literară.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14892 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 14:49:20

6908: *límba*, *límbi̯* (pl.).
6909: *linźi* « linge ».
6910: *dúlśi̯*.
6911: *zar* « zahăr », *mi̯árį* « miere ».
6912: *amárâ*.
6913: *ácr̥u*.
6916: *băşîcâ* « puşchea pe limbă ». Subiectul adaugă că sârbeşte se zice: *ĉibúliţa* [1]).
6917: *álbâ* « (limba) încărcată ».
6918: *dínti* (sg.), *dinţ* (pl.), *scîrţîi̯i dîn dinţ* « scrâşneşte din dinţi) ».
6919: *sâ báti dínţî*, *dínd-dă-dinţ* « dârdâe dinţii ».
6920: *sclipizăşti* (pers. 3-a pl.) « strepezesc (dinţii) ».
6922: *mâsá*, (pl.) *mâsál'i* « măsea, măsele ».
6923: *zvîgńáşti* « (mă) săgeată prin măsea ».
6924: *o scot* « scot (măseaua) ».
6925: *piśu̯ári* « colţ de măsea ».
6926: *árį gáurâ* « carie în măsea ».
6927: *mîŋcátâ*, *a mîŋcát-o vi̯á(ă)rmili* « măsea cariată ».
6928: *śériu* « cerul gurii ».
6929: *omuşóru* « omuşorul, împărătuşul ».
6930: *obráz* « obraz », *úmpli̯e obrázu* « îşi umflă obrazul ».
6931: *mustăţîli̯*, *mustáţâ o ţîrâ îśápi̯ sâ cri̯áscâ* « îi mijesc mustăţile ».
6932: *bárba* « barbă », *bărbúţâ* « cioc », *barók*[i] « favoriţi ».
6933: *mâ rad*, *ti̯i raz* « mă bărbieresc ».
6934: *bríśu* « briciul ».
6935: *ćos*, *ćosáu* [2]) « spân ».
6936: *obráz*, *doi̯ obrázuri* « faţă, feţe ».
6938: *róşu* « roşu la faţă ».
6939: *gálbân* « palid ».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

[1]) Subiectul a pronunţat de două ori cuvântul *ĉibuliţa*, odată accentuat pe *u* tonul fiind urcător, iar a doua oară pe *i* al sufixului, tonul fiind coborîtor. Forma literară este *čibùlica* » băşică ».

[2]) Sârb. *ćósa*, *ćosav* « spân ».

BDD-A14892 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 14:49:20

6941: *śocâńít*, *pegáu̯* [1]) « ciupit de vărsat »; *a râmás péguril(l')i* [2]) « au rămas urmele de vărsat ».
6942: *gropán̂*, (sg. f.), *gropéń* (pl.) « gropiță în obraz ».
6943: *árị belég* [3]) « are semn (copilul) ».
6944: *sâ strîmbâ* « se strâmbă ».
6946: *râmîńi belég* « cicatrice ».
6947: *gîtu̯* « gâtul întreg ».
6948: *gîtu̯* « partea dinainte a gâtului ».
6951: *crófni* « gușă ». Subiectul pretinde că așa se zice și sârbește.
6952: *sâ zaguśásti* [4]) « se înnăbuși ».
6953: *mi s-a râsârít* « m'am înnecat cu mâncarea ».
6955: *s-a ńicát* « s'a înnecat »; *nu ștíi sâ pliu̯áscâ* [5]) « nu știe să înnoate ».
6957: *ósu̯-al úmịruluị* « clavicula ».
6958: *mînâ*, *mîń* (pl.) « braț, brațe ».
6959: *pocupịá(ä)ștị* [6]) « ia în brațe ».
6960: *mînâ* « mână ».
2161: *o pálmâ dă făịínâ* « o mână de făină ».
2162: *cótu ; cu̯oti* « cotul, coate ».
2163: *lị gurkịá(ä)ști* [7]) *cu cu̯ótu* « îi face semn cu cotul ».
2165: *míșiță* [8]) « biceps ».
2166: *stîŋga* « mâna stângă ».
2167: *diru̯ápta* « mâna dreaptă ».
2168: *jglavácu* [9]) « încheietura mânii ».
2169: *um pumn* « un pumn (de făină) ».
2170: *púmnu ; do̯o̯ púmnur*^{i} « pumn, pumnuri ».
2171: *pálmâ ; pălm*^{i}.

[1]) Sârb. *pegav* « pistruiat ».
[2]) Sârb. *pega* « pistruie ».
[3]) Sârb. *bèleg* « semn ».
[4]) Sârb. *zagúšiti se* « a se înnăbuși ».
[5]) Sârb. *plivati* « a înnota ».
[6]) Sârb. *pokupiti* « aduna ».
[7]) Sârb. *gurkati* « a ghionti ».
[8]) Sârb. *mišica* « biceps ».
[9]) Sârb. *zglavak*, « încheietură ».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14892 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 14:49:20

2172: *apés* (pers. 1-a); *apés* (pers. 2-a); *apásâ* (pers. 3-a); *s-apásâ* « apăs, apeși, apasă, să apese ».
2173: *l(ł)-ã łọvít cu pál(ł)ma* « i-am dat o palmă ».
2174: *m-a lọvít cu pál(ł)ma* « mi-a dat o palmă ».
2175: *mi̯-a dát cu dósu mînî̯i̯* « m'a lovit cu dosul mânii ».
2177: *báti dim pălm*^{i} « aplaudă ».
2178: *źáźẹt; źáźiti,* « deget, degete »; *burícu a l(ł)u źáźitului̯* « buricul degetului ».
2179: *pipí*^{i}*ị* « pipăe ».
2180: *áspru* « aspru ».
2182: *mu̯ọl(l')i* « neted »; *lúńicâ* « alunecă ».
2184: *paláțu* [1]) « degetul cel mare ».
2185: *cájiprîst* [2]) « degetul arătător » [3]).

CUM S'AU AȘEZAT ȚIGANII LA CIOCHEȘINA?

A vińít dîla Tîrg [4]), *dîla Ḱitóg* [5]). *Acóło móșu mi̯eu̯ a șîjút. A vińít judicáta șî lẹ-a da gu̯ánâ* [6]); *^{i}śá* [7]):

— *Vri̯áț sâ daț fiśóri la u̯ástii̯i̯, sâ vâ dăm pămîntu ăsta, sâ șîdi̯éț, sâ fíi̯-al vóstru? A* [8]) *móșu mi̯eu̯ șî Țîgáńi ăi̯lanț ^{i}śá:*

— *Nú vrem.*

Pă u̯úrmâ a dúz źendári șî lẹ-a istirít [9]) *pă źádă* [10]), *pă drum. A plecát pă u̯úrmă cu cáii̯ ș-a vińít într-o pâdúri̯: Vratáśca* [11]). *Acóło i̯erá pâdúri̯, potu̯ọśi* [12]). *Pă ŭúrmâ d-acóło a fuźít la vál'i̯, la ápă,*

---

[1]) Sârb. *palac* « id. ».
[2]) Sârb. *kàžiprst* « id. ».
[3]) Întrebările nr. 6901, 6904, 6914 etc., care lipsesc în înșirarea de mai sus, n'au fost puse la Ciocheșina.
[4]) Orașul Șabaț.
[5]) Pădurea Kitog lângă orașul Șabaț.
[6]) « Le-a dat goană ».
[7]) « Ziceau ».
[8]) A « iar » < sârb. *a* « idem ».
[9]) *lẹ-a* (sic) *istirít* « i-a alungat » < sârb. *isterati* « a izgoni, a alunga ».
[10]) « Drum » < sârb. *g'ada* « idem ».
[11]) « Pădure în apropiere de satul Ciocheșina ».
[12]) « Păraie < sârb. *potok* « părău ».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14892 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 14:49:20

p-îngă [1]) *ré(ę)câ* [2]). *A fâcu căs* [3]). *Iáşti mulţ acúma acólo, i̯áşti múltâ ţîgăńíi* [4]).

E. PETROVICI

4. NOTE ISTROROMÂNE

În cursul cercetărilor dialectale pe care le-am întreprins în vara anului trecut la Românii din Istria, în comuna Seiane (Jei̯å'n), am reexaminat — cu unul din subiectele cu care am lucrat acolo, cu Ive Doricich, de 25 de ani — lista de cuvinte pe care Matteo Bartoli, a urmărit-o acum treizeci de ani, în toate localităţile istroromâne, şi pe care a publicat-o Sextil Puşcariu în *Studii Istroromâne*, vol. III, p. 99—141. Am întreprins această investigaţie (repetăm, numai asupra graiului din Seiane, şi cu ajutorul unui singur informator), cu scopul de a vedea ce schimbări s'au produs — în curs de trei decenii dela cercetările atât de pricepute ale ilustrului linguist italian — în alcătuirea acestei liste şi în aspectul fonetic al elementelor care o compun.

Expunem mai jos, în ordinea alfabetică a formelor dacoromâne la care se referă, notele noastre. Aceste note scot la iveală sinonime care lipsesc la informatorii lui Bartoli. În cea mai mare parte aceste sinonime sunt (probabil) inovaţii în graiul din Seiane. Am numărat 72 de asemenea atestări nouă. Aceste, adăugate la cele câteva cazuri (în număr de 9) de atestări de sensuri deosebite faţă de listele lui B., sau de pierderi de cuvinte, sau de forme (22 în total), pot fi de folos studiilor noastre de geografie linguistică şi în special de lexicologie. Notele noastre remarcă apoi un număr (de 31) de pronunţări deosebite faţă de cele semnalate de Bartoli.

---

[1]) « Pe lângă ».

[2]) « Râu » < sârb. *reka* « idem ».

[3]) « Case ».

[4]) Materialul de mai sus, cu excepţia formelor precedate de [II] a fost cules dela *Stánoi̯ĕ Stáŋcović*, poreclit *Stan a lu Purśĕ'l*, de 30 de ani: *am trei̯ză'z' dă ai̯*. A învăţat la şcoală *doi̯ ai̯*: *scriu cártii*. Părinţii îi sunt *d-aśí dîn sat*. Tatăl său e *coritár*. Subiectul e şi el tot *coritár*, dar lucrează şi la cariera de piatră de lângă sat: *lucréz îm mai̯dán* (sârb. *màjdan* « mină »).

Formele precedate de [II] au fost auzite dela subiectul al doilea, *Dragol'úb Vasílcović*, de 17 ani. La şcoală a umblat *trei̯ ai̯*. De când a părăsit şcoala a fost cioban: *am pă̯zît crápili̯ę mę́ali̯ę*.

BDD-A14892 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 14:49:20